

دانش زبانی

- **قالب مثنوی (دو گانی)** : در تمام مصراع های مثنوی ، قافیه وجود دارد اما هر بیت آن دارای قافیه مستقل (جدا) است ؛ یعنی ، مصراع های هر بیت با بیت بعدی هم قافیه نیست . علت نام گذاری مثنوی به خاطر طرز قرار گرفتن قافیه هاست .
- تعداد ابیات مثنوی حداقل دو بیت اما حد اکثر محدودیتی ندارد . مثنوی بهترین قالب برای سرودن داستان های بلند است .
- موضوع های مثنوی عبارت اند از :
  ۱. اخلاقی و تعلیمی : مانند کتاب بوستان سعدی
  ۲. بزمی و عاشقانه : مانند کتاب خسرو و شیرین اثر نظامی گنجوی
  ۳. عارفانه : مانند کتاب مثنوی مولوی
  ۴. تاریخی ، حماسی و داستان های پهلوانی : مانند کتاب شاهنامه ی فردوسی

نکته :

معروف ترین مثنوی های فارسی عبارت اند از : مثنوی مولوی ، بوستان سعدی ، شاهنامه فردوسی و پنج گنج نظامی (لیلی مجنون ، خسرو و شیرین و ...)

طرح گرافیکی قالب مثنوی

- **قالب غزل** : غزل در لغت به معنی حدیث عشق و عاشقی گفتن است .
- قالب شعری است که مصراع اول بیت اول آن با تمامی مصراع های دوم بیت های دیگر (مصراع های زوج) هم قافیه است . غزل بیشتر به بیان احساس و عاطفه ، فراق و جدایی و عشق و عرفان و ... می پردازد .

طرح گرافیکی غزل

△ _____	△ _____
△ _____	_____
△ _____	_____
△ _____	_____

آیا می‌دانستید

۱. غزل در قرن ششم هجری رواج می‌یابد. محتوای غزل در آغاز، عاشقانه است؛ یعنی شاعر در آن از عشق خود به معشوق سخن می‌گوید، اما با ظهور سنایی، شاعر قرن ششم، غزل، جنبه‌ی عارفانه گرفت. ۲. تعداد بیت‌های غزل، بین پنج تا دوازده (گاهی پانزده) بیت است.

۳. بهترین غزل‌سرایان فارسی عبارت‌اند از: مولوی، سعدی، حافظ، صائب تبریزی، محمدحسین شهریار

• **قالبه قصیده**: شعری است که مانند غزل، مصراع اول با تمام مصراع‌های زوج آن هم قافیه است. تعداد ابیات قصیده معمولاً از پانزده بیت بیش‌تر است و موضوع آن غالباً ستایش، نکوهش، وصف طبیعت یا مسائل اخلاقی است.

آیا می‌دانستید

۱. به این نوع شعر قصیده گفته می‌شود، چون شاعر قصد می‌کند به توصیف طبیعت یا زیبایی‌ها و مدح و ستایش کسی یا چیزی بپردازد.

۲. معروف‌ترین قصیده‌پردازان شعر فارسی عبارت‌اند از: رودکی، فرخی سیستانی، ناصر خسرو، سعدی، خاقانی، ملک‌الشعراى بهار و مهرداد اوستا و ...

۳. تعداد بیت‌های قصیده معمولاً از پانزده تا هفتاد - هشتاد بیت (گاهی هم بیش‌تر از این ابیات) است.

طرح گرافیکی قالب قصیده

* _____	* _____
* _____	_____
* _____	_____
* _____	_____
* _____	_____

مقایسه‌ی قالب غزل با قصیده

الف) شباهت : غزل و قصیده در شکل قرار گرفتن قافیه ، شبیه هم هستند ؛ یعنی به یک شکل ، قافیه می‌گیرند .

ب) تفاوت : معمولاً تعداد ابیات در غزل کمتر از قصیده است. (قصیده بین پانزده تا هفتاد بیت است و غزل بین پنج تا سیزده بیت است .)

قالب قطعه

شعری است که مصراع‌های دوم همه‌ی بیت‌های آن ، هم قافیه هستند . در این قالب شعری شاعر به پند و اندرز و مسائل اخلاقی و اجتماعی می‌پردازد .

نکات مهم

۱. حداقل بیت‌های قطعه ، دو بیت است اما حداکثران مشخص نشده است .

۲. معروف‌ترین قطعه سرایان فارسی عبارت‌اند از : پروین اعتصامی (-انوری) قرن ششم (- ابن تمین

(قرن ششم

طرح گرافیکی قالب قطعه

☐ X _____	_____
☐ X _____	_____
☐ X _____	_____
☐ X _____	_____
☐ X _____	_____

قالب چهار باره

مجموعه‌ای است از چند دو بیتی که از نظر معنی با هم ارتباط دارند و مصراع‌های دوم (زوج) هم قافیه هستند. هر دو بیتی برای خود قافیه‌ای جداگانه دارد.

طرح گرافیکی چهار باره

△ _____

△ _____

***

○ _____

○ _____

شعر نیمایی

شعری است با مصراع‌های کوتاه و بلند که قافیه در آن الزامی نیست. شیوه‌ی قرار گرفتن قافیه در این نوع شعر از نظم مشخصی پیروی نمی‌کند. در برخی از بندهای شعر، قافیه وجود دارد و در برخی دیگر قافیه دیده نمی‌شود. این شعر دارای وزن و آهنگ است؛ اما طول مصراع‌های آن یکسان نیست. گاهی طول یک مصراع چند برابر مصراع دیگر است.

بنیان‌گذار این نوع شعر، نیما یوشیج است؛ از این رو به شعر نیمایی شناخته می‌شود.

نکات مهم

۱. در شعر نو، مصراع‌ها زیر هم قرار می‌گیرند و قافیه‌ها در آن نظم خاصی ندارند.

۲. معروف‌ترین شاعران شعر نو عبارت‌اند از: مهدی اخوان ثالث - فروغ فرخزاد - سهراب سپهری

طرح گرافیکی شعر نو

تاریخ ادبیات

مقبره شیخ عطار در نزدیکی شهر نیشابور قرار دارد و چون در عهد تیموریان مقبره او خراب شده بود به فرمان امیرعلی شیر نوایی وزیر سلطان حسین بایقرا مرمت و تعمیر شد.

فریدالدین ابوحامد محمد عطار

نیشابوری مشهور به شیخ عطار

نیشابوری (۱۱۴۶م/۵۴۰ق - ۱۲۲۱م/۶۱۸ق) یکی

از عارفان، صوفیان و شاعران ایرانی سترگ و

بلندنام ادبیات فارسی در پایان سده ششم و

آغاز سده هفتم است. او در سال ۵۴۰ هجری

برابر با ۱۱۴۶ میلادی در نیشابور زاده شد و در

۶۱۸ هجری به هنگام حمله مغول به قتل

رسید.

پرسش و پاسخ

۱- در کتاب فارسی چهارم و پنجم ابتدایی، شعرهایی را که در قالب مثنوی سروده شده است را پیدا کنید و سراینده‌ی آن را بنویسید .

مثال :

۱ - شعر خدا : پروین دولت آبادی ، فارسی پایه‌ی چهارم

۲ -

۳ -

۴ -

۲- چهار بیت از یک شعر هشتادوهفت بیتی انتخاب شده است . قالب آن را بنویسید و قافیه و ردیف را مشخص کنید .

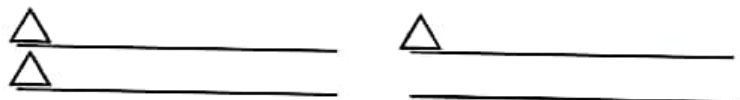
شکر و سپاس و منت و عزت ، خدای را پروردگار خلق و خداوند کبریا

دادار غیب‌دان و نگهدار آسمان رزاق بنده‌پرور و خالق رهنما

اقرار می‌کند دوجهان ، بر یگانگی‌اش یکتا و پُشت عالمیان بر درش ، دو تا

باری زسنگ ، چشمه‌ی آب آورَد پدید باری از آب چشمه کند سنگ درشتا

۳- آیا نمودار زیر بیانگر قالب غزل است ؟ توضیح بدهید

۴- یک غزل از حافظ یا سعدی را انتخاب کنید و بنویسید .

۵- پرسش های درست و نادرست را با علامت x مشخص کنید .

نادرست	درست	
		الف) در قالب مثنوی ، هر بیت ، قافیه ی مستقلی دارد ب) حداقل بیت های مثنوی ، دو بیت است . ج) قصیده و غزل در تعداد بیت ها با هم شباهت دارند د) حافظ هم در قصیده و هم در غزل ، توانا بود ه) شکل قرار گرفتن قافیه در غزل مانند قالب مثنوی است .

۶- در جای خالی ، واژه های مناسب قرار دهید .

الف) علت نام گذاری مثنوی به خاطر ..... است .

ب) غزل در لغت به معنای ..... است .

ج) ابیات قالب قصیده معمولاً از ..... تا ..... است .

کارگاه نویسندگی

روزنامه دیواری

یکی از راه های یادگیری و تمرین نویسندگی ، شرکت در گروه، برای تهیه روزنامه دیواری است . در تهیه روزنامه دیواری ، اعضای گروه ، باذوق و استعدادهای گوناگون و هماهنگ با هم ، به خلق یک کار گروهی می پردازند ؛ اعضای گروه ، در زمینه های مختلف ، از جمله : شعر ، داستان ، گزارش ، مصاحبه ، اخبار ، لطیفه ، معما ، مطالب علمی ، تخیلی و جدول ، فعالیت می کنند و با خلق یک اثر ، احساس شادی و غرور به ایشان دست می دهد . روزنامه دیواری ، زمینه ای را فراهم می کند که هر کس بتواند ، متناسب با استعداد و توانایی خود در تهیه و تنظیم بخشی از آن فعالیت کند .

۱- در جای خالی کلمه ی مناسب بنویسید .

- تهیه روزنامه دیواری یک کار ..... و کسب ..... در نوشتن است .
- تهیه روزنامه دیواری تمرین ..... و ..... و ..... است .

۲- چند تا از موضوع های روزنامه دیواری را بنویسید . (حداقل ۵ مورد)
